

Strategic Planning and Providing Sustainable Management Strategies in the Oshtorankuh Protected Area

Parvaneh Sobhani¹ | Sanaz Malekmohammadi²

1. Corresponding Author, Department of Environmental Science, Natural Resources Faculty, Lorestan University, Khorramabad, Iran. E-mail: sobhani.pa@lu.ac.ir
2. Department of Environmental Science, Natural Resources Faculty, Lorestan University, Khorramabad, Iran.

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 02 Aug 2025

Received in revised form:
15 Nov 2025

Accepted: 23 Nov 2025

Available online: 22 Jun 2026

Keywords:

Strategic planning,
Analysis of internal and external factors,
Prioritization of strategies,
Sustainable development,
Oshtorankuh protected area.

ABSTRACT

Despite its biological richness and abundant natural attractions, the Oshtorankuh protected area faces numerous threats. Therefore, the present study addresses strategic planning and the identification of superior strategies in this area, with the aim of achieving integrated management and proper planning for preserving biological richness using the ANP-SWOT model. According to the results, among internal and external factors, strengths have the highest score, totaling 0.817. These factors have assigned themselves more points (0.364) than external factors, which scored -0.121. Moreover, the distribution of strategies across each strategic area includes 37% for the performance enhancement strategy (ST), 27% for the comprehensive development strategy (SO), 20% for the status quo strategy (WT), and finally 15% for the participatory development and empowerment strategy (WO). The strategic position of the Oshtorankuh protected area, considering the percentage allocated to each strategy, corresponds to the "ST" strategy. In this regard, planners and managers should control threats and maintain strengths in this area. Superior management strategies in this area include increasing the number of environmentalists, monitoring human activities, developing correct planning and integrated management, monitoring illegal hunting and fishing, and protecting biodiversity and ecological resources. The results of this study can help planners and decision-makers achieve integrated management and formulate development models in the Oshtorankuh protected area based on management and zoning plans, as well as continuous monitoring of human activities in sensitive zones.

Cite this article: Sobhani, P., & Malekmohammadi, S. (2026). Strategic Planning and Providing Sustainable Management Strategies in the Oshtorankuh Protected Area. *Geography and Environmental Sustainability*, 16(2), 1-16. <https://doi.org/10.22126/GES.2025.12526.2901>

© The Author (s).

DOI: <https://doi.org/10.22126/GES.2025.12526.2901>

Publisher: Razi University

برنامه‌ریزی راهبردی و ارائه راهبردهای مدیریتی پایدار در منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه

پروانه سبحانی^۱ | ساناز ملک‌محمدی^۲

۱. نویسنده مسئول، گروه محیط زیست، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران. رایانامه: sobhani.pa@lu.ac.ir
۲. گروه محیط زیست، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخچه مقاله:</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۱۱</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۸/۲۴</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۰۲</p> <p>دسترسی آنلاین: ۱۴۰۵/۰۴/۰۱</p> <p>کلیدواژه‌ها:</p> <p>برنامه‌ریزی راهبردی، تحلیل عوامل درونی و بیرونی، اولویت‌بندی راهبردها، توسعه پایدار، منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه.</p>	<p>منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه علی‌رغم وجود چشم‌اندازهای زیستی و جاذبه‌های طبیعی فراوان با تهدیدهای متعددی روبه‌رو است. از این‌رو، در مطالعه حاضر به برنامه‌ریزی راهبردی و شناسایی راهبردهای برتر در این منطقه، با هدف تحقق مدیریتی یکپارچه و برنامه‌ریزی صحیح در حفظ غنای زیستی با استفاده از مدل ANP-SWOT پرداخته شد. مطابق نتایج، از بین عوامل درونی و بیرونی، نقاط قوت با جمع ۰/۸۱۷ از بالاترین نمره برخوردار است و این عوامل با مجموع ۰/۳۶۴ امتیاز بیشتری نسبت به عوامل بیرونی با نمره ۰/۱۲۱- به خود اختصاص داده‌اند. همچنین نسبت راهبردها در هر یک از حوزه‌های راهبردی شامل ۳۷ درصد راهبرد ارتقای عملکرد (ST)، ۲۷ درصد راهبرد توسعه همه‌جانبه (SO)، ۲۰ درصد راهبرد حفظ وضع موجود (WT) و در نهایت ۱۵ درصد راهبرد توسعه مشارکتی و توانمندسازی (WO) می‌باشد. موقعیت راهبردی منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه با توجه به درصد اختصاص یافته به هر یک از راهبردها، معادل با راهبرد "ST" است. در این راستا برنامه‌ریزان و مدیران باید به کنترل تهدیدها و حفظ نقاط قوت در این منطقه بپردازند. راهبردهای مدیریتی برتر در این منطقه شامل افزایش تعداد محیط‌بانان و نظارت بر فعالیت‌های انسانی، تدوین برنامه‌ریزی صحیح و مدیریتی یکپارچه، نظارت بر شکار و صید غیرمجاز و حفاظت از تنوع زیستی و منابع اکولوژیک می‌باشد. نتایج به‌دست‌آمده از این مطالعه، می‌تواند برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیران را در دستیابی به مدیریتی یکپارچه و تدوین الگوهای توسعه‌ای در منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه بر اساس طرح‌های مدیریتی و منطقه‌بندی و همچنین نظارت مستمر بر فعالیت‌های انسانی در مناطق حساس کمک نماید.</p>

استناد: سبحانی، پروانه؛ ملک‌محمدی، ساناز (۱۴۰۵). برنامه‌ریزی راهبردی و ارائه راهبردهای مدیریتی پایدار در منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه. *جغرافیا و پایداری محیط*، ۱۶ (۲)، ۱-۱۶. <https://doi.org/10.22126/GES.2025.12526.2901>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه رازی

DOI: <https://doi.org/10.22126/GES.2025.12526.2901>

مقدمه

در دهه‌های اخیر، مناطق تحت حفاظت و لزوم حفاظت از آن‌ها مورد توجه بسیاری از مجامع بین‌المللی و جهانی قرار گرفته است (Awewomom et al., 2024). توسعه بی‌رویه فعالیت‌های اقتصادی انسان از یک سو و اتکای بی‌واسطه و وابستگی معیشتی بخش کثیری از جمعیت روبه‌رشد جهان به طبیعت از سوی دیگر، روبه‌روز اکوسیستم‌های طبیعی را با چالش‌های متعددی مواجه کرده است (Lidicker et al., 2020). ضرورت انجام توسعه و برخورداری هر جامعه‌ای از رفاه و آسایش بر کسی پوشیده نیست؛ اما آنچه مورد انتقاد است توسعه بی‌برنامه و بدون رعایت ضوابط و معیارهای حفاظت از محیط‌زیست و منابع طبیعی می‌باشد. برنامه‌ریزی و مدیریت راهبردی از اساسی‌ترین عناصر در ساختارهای مدیریت بوده و نقش کلیدی در تدوین برنامه‌های جامع سرزمین و تحقق اصول توسعه پایدار دارد (Putra et al., 2024). در این راستا، مدیریت راهبردی فرایندی چندجانبه است که وظیفه اصلی آن حفاظت از محیط‌زیست می‌باشد (سبحانی و دانه‌کار، ۱۴۰۳). در برنامه‌ریزی راهبردی، اصل اساسی بهره‌مندی از فرصت‌های خارجی و پرهیز از اثرات ناشی از تهدیدات آن و تدوین راهبردها می‌باشد (اشک‌تراب و همکاران، ۱۳۹۹؛ Sobhani et al., 2023). از طرفی در تدوین راهبردها، هدف، مشخص کردن راهبردهایی است که از قابلیت اجرا و اثربخشی بالایی برخوردارند (سبحانی و همکاران، ۱۴۰۰).

باتوجه به اینکه رشد جمعیت و توسعه فعالیت‌های انسانی در مناطق تحت حفاظت دارای آثار مثبت و منفی متعددی در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و به‌ویژه محیط‌زیستی می‌باشد، باید برنامه‌ریزی صحیحی اتخاذ شود تا تهدیدها را به فرصت‌های بالقوه و همچنین امکان کنترل آثار و پیامدهای منفی را فراهم سازد (Gayo, 2025). این مناطق همواره با چالش‌های مدیریتی همراه هستند (Takashina, 2021) که نیازمند برنامه‌ریزی و مدیریت راهبردی هستند تا ضمن شناخت تهدیدها و فرصت‌های موجود، به بازشناسی توانمندی‌ها و قابلیت‌های این مناطق پرداخته و راهبردهای مناسبی برای کنترل و مدیریت آن‌ها ارائه شود (Thapa et al., 2022). برنامه‌ریزی راهبردی در مناطق تحت حفاظت به فرایندی گفته می‌شود که طی آن، اهداف و سیاست‌های بلندمدت برای حفظ و مدیریت این مناطق شناسایی و اجرا می‌گردد و هدف نهایی، حفاظت از تنوع زیستی، اکوسیستم‌ها و مناظر طبیعی آن‌ها است (Vimal et al., 2021).

باتوجه به اهمیت این موضوع، مطالعات متعددی در این زمینه صورت گرفته است که می‌توان به اسدالهی و بیرانوند (۱۴۰۳)، در ارزیابی فشار و تهدیدات مناطق حفاظت شده کوهستانی استان لرستان (منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه) اشاره کرد. نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که عامل شکار غیرمجاز دارای بیشترین میانگین درجه فشار و تهدید و عدم تعیین و تکلیف زمین‌های کشاورزی دارای کمترین میانگین درجه فشار و تهدید در این منطقه می‌باشد که باید در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی حفاظت از منطقه مورد توجه قرار گیرد. سبحانی و اسماعیل‌زاده (۱۴۰۰)، نیز در مطالعه‌ای به ارزیابی اثرات محیط زیستی و توسعه برنامه‌ریزی راهبردی منطقه شکار ممنوع الوند پرداختند. مطابق نتایج، راهبرد تهاجمی - رقابتی به‌عنوان راهبرد اصلی و بهینه در منطقه انتخاب شده است. از طرفی نقاط قوت موجود برای حفاظت از این منطقه بیشتر از نقاط ضعف و نقاط فرصت نیز بیشتر از نقاط تهدید است و با ارائه راهبردهای بهینه می‌توان به بهبود وضعیت حفاظتی این منطقه کمک نمود. باسکنت، به ارزیابی و تدوین راهبردهای اثربخشی در مدیریت مناطق تحت حفاظت پرداخت. نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که درآمد اقتصادی پایین، توسعه شهرنشینی، استفاده بیش از حد منابع، از بین رفتن زیستگاه، تخریب زمین، امنیت غذایی و تغییرات اقلیمی به‌عنوان تهدیدها و ضعف‌های اصلی در این مناطق شناسایی شدند (Baskent, 2023).

سیوتکوویچ و همکاران، به مطالعه برنامه‌ریزی راهبردی توسعه طبیعت‌گردی در مناطق حفاظت شده صربستان پرداختند. نتایج به‌دست‌آمده حاکی از آن است که اقدامات آتی باید باهدف به حداکثر رساندن توسعه پایدار، با تدوین قوانین، تشویق فعالیت‌های مشارکتی - اجتماعی و تعیین عناصر نهادی صورت گیرد (Cvetkovic et al., 2023). در مطالعه‌ای دیگر بارتو و دراموند، برنامه‌ریزی راهبردی در مناطق حفاظت شده برزیل را مورد مطالعه قرار دادند. آن‌ها بیان کردند که بهره‌گیری از ابزارهای برنامه‌ریزی و مدیریت مناطق حفاظت‌شده می‌تواند رقابت‌پذیری استراتژیک آن‌ها را بهبود بخشد و از نظر مالی و اداری آن‌ها را به سازمان‌هایی با اقتصادی پایدار تبدیل نماید (Barreto & Drummond, 2017).

مطابق مطالعات انجام شده، رابطه نامتوازن توسعه فعالیت‌های انسانی و توسعه پایدار منجر به افزایش پیامدهای منفی و

جبران‌ناپذیری بر مناطق تحت حفاظت شده است. از این‌رو، برنامه‌ریزی و ارائه راهبردهای مدیریتی در این مناطق امری ضروری است. در این راستا در مطالعه حاضر، به برنامه‌ریزی راهبردی و شناسایی راهبردهای مدیریتی در چشم‌انداز توسعه منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه پرداخته شد. منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه علی‌رغم غنای گونه‌ای بالا و ذخایر ارزشمند زیستی تحت تأثیر توسعه فعالیت‌های انسانی شامل توسعه شهری و روستایی، ساخت‌وساز، کشاورزی و دامداری، شکار غیرمجاز، و بهره‌برداری بی‌رویه از منابع طبیعی قرار گرفته است. این اقدامات منجر به تخریب زیستگاه، آلودگی آب‌و‌خاک، کاهش تنوع زیستی، و تغییر اقلیم در منطقه می‌شود. منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه به‌عنوان یک میراث طبیعی ارزشمند و آخرین ذخایر ژنتیکی کشور باید برای نسل آینده مورد حفاظت قرار گیرد. این منطقه دارای اهمیت محیط‌زیستی، اقتصادی و اجتماعی ویژه‌ای می‌باشد که مدیریت و برنامه‌ریزی راهبردی در آن امری ضروری است. بدین ترتیب با برنامه‌ریزی راهبردی و ارائه راهبردهای مدیریتی پایدار، می‌توان به کنترل توسعه فعالیت‌های انسانی در این منطقه کمک نمود. براین‌اساس در مطالعه حاضر با هدف تحقق مدیریتی مطلوب در بهره‌برداری از منابع طبیعی و حفاظت بیشتر از این منطقه به برنامه‌ریزی راهبردی و توسعه راهبردهای مدیریتی در این منطقه پرداخته شد.

مواد و روش‌ها

محدوده مورد مطالعه

منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه در جنوب و جنوب شرقی شهرستان دورود و در بخش غربی شهرستان ازنا در استان لرستان واقع شده است. منطقه اشترانکوه در سال ۱۳۴۰ با نام قرق اختصاصی تیان، شکار ممنوع اعلام شد که شامل رشته‌کوه اشترانکوه و دره نی‌گاه بوده است. این منطقه با مساحت ۸۱۹۰۷ هکتار از سال ۱۳۴۹ در فهرست مناطق تحت حفاظت سازمان حفاظت محیط‌زیست ایران قرار گرفت. اشترانکوه به دلیل وجود قله‌های مرتفع، از جمله قله اشترانکوه که به‌عنوان یکی از بلندترین قله‌های زاگرس شناخته می‌شود، جاذبه‌های طبیعی خاصی دارد. این قله به ارتفاع حدود ۴۰۰۰ متر، به‌عنوان یکی از مقاصد محبوب کوهنوردان و طبیعت‌گردان شناخته شده است. این منطقه با برخورداری از تنوع زیستی و غنای گونه‌ای بالا، زیستگاه گونه‌های مختلف گیاهی و جانوری می‌باشد. از پوشش‌های گیاهی در منطقه می‌توان به درختان بلوط، زالزالک و گیاهان دارویی اشاره کرد. همچنین، جانورانی نظیر پلنگ، خرس قهوه‌ای، کفتار راه، گرگ، شغال، روباه، گراز، بز کوهی، قوچ، گربه وحشی، گربه جنگلی، سنجاب درختی، مار قیطانی و پرندگانی همچون عقاب، کبک، جغد، اردک و شاهین در این منطقه زندگی می‌کنند. این منطقه دارای اقلیم‌های مدیترانه‌ای معتدل تا مرطوب و سرد با دمای متوسط سالانه ۴ تا ۱۲ درجه سانتی‌گراد و بارندگی متوسط سالانه ۵۰۰ تا ۹۰۰ میلی‌متر، است. منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه یکی از مهم‌ترین منابع طبیعی ایران به شمار می‌رود که علاوه بر دریاچه گهر، تونل برفی، چشمه قلقل و دره تخت را در خود جای داده است (سازمان حفاظت محیط‌زیست استان لرستان، ۱۴۰۳). در شکل ۱، موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه نمایش داده شده است.

روش مطالعه

شناسایی عوامل راهبردی

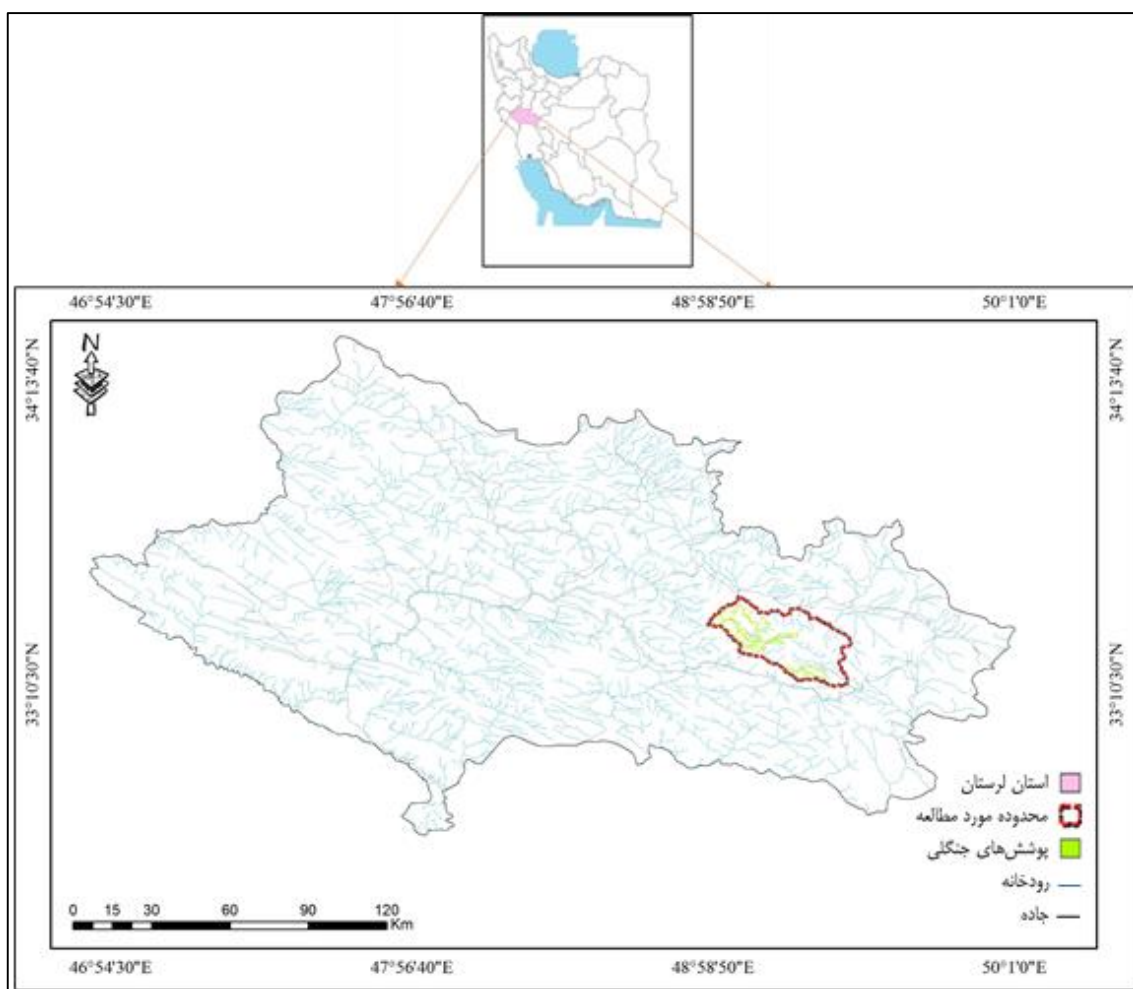
ماتریس SWOT^۱ امروزه در فرایند برنامه‌ریزی راهبردی کاربرد مؤثری دارد و تحلیل آن پیش از تدوین راهبردها انجام می‌گیرد. این تحلیل شامل اثرات درونی و بیرونی محدوده و برنامه‌ریزی اثرات توسعه در آینده است. در تحلیل اثرات درونی به نقاط قوت و ضعف و در تحلیل عوامل بیرونی به فرصت‌ها و تهدیدها پرداخته می‌شود. نقاط قوت و ضعف ناشی از عوامل درون ساخت و ذاتی محیط^۲ هستند، در حالی که فرصت‌ها و تهدیدها بیش از آنکه ناشی از عوامل درونی باشند، تحت تأثیر عوامل بیرونی^۳ قرار دارند و فضای کلان منطقه‌ای، ملی یا بین‌المللی در شکل‌گیری آن‌ها ایفای نقش می‌کند (سبحانی و

1. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats

2. Internal

3. External

دانه‌کار، ۱۴۰۳).

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

عوامل درونی به محیط داخلی یا به فضایی که در کنترل برنامه‌ریز یا مدیر است گفته می‌شود. در محیط داخلی، تعدادی فاکتور محیطی وجود دارد که برای دستیابی به اهداف قوت یا ضعف محسوب می‌شوند. هر آنچه در خارج از محیط داخلی قرار دارد، محیط بیرونی و عوامل مؤثر بر آن عوامل بیرونی محسوب می‌شوند. فاکتورهای یک محیط داخلی می‌تواند برای محیط مجاور خود عامل بیرونی محسوب شود؛ بنابراین فاکتورهای درونی یک محیط، عوامل بیرونی محیط مجاور محسوب می‌شود که چنانچه امکان دستیابی به اهداف را کاهش دهد، تهدید و اگر دستیابی به اهداف را تقویت نماید فرصت خواننده می‌شود (جهانی شکیب و همکاران، ۱۳۹۴).

از دیگر منابع ایجاد فرصت و تهدید می‌توان به تغییرات فناوری، تغییرات اقتصادی، تغییرات اجتماعی، ویژگی‌های حقوقی و قانونی و عوامل بین‌المللی اشاره نمود. عوامل بیرونی بایستی بالفعل باشد، در غیراین صورت مجموعه متنوع و متعددی از عوامل بیرونی بالقوه را می‌توان یافت که برای فضاهای قابل برنامه‌ریزی، تهدید و فرصت محسوب می‌شوند که به سبب غیرعینی و غیرواقعی بودن (بالمقوله بودن)، تدوین راهبردها و راهکارها را با دشواری همراه می‌کنند (فرهادی نیا و همکاران، ۱۳۹۴). در مطالعه حاضر، عوامل بیرونی و درونی از طریق بررسی اسنادی و تنظیم و تکمیل پرسش‌نامه مورد شناسایی قرار گرفت. از مهم‌ترین مراجعی که در تشخیص ویژگی‌های بوم‌شناختی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیرساختی محدوده مورد مطالعه موثر بوده می‌توان به مطالعات (لیبرائی و همکاران، ۱۴۰۳، اسداللهی و بیرانوند، ۱۴۰۳، مرادی‌پور و همکاران، ۱۴۰۲، خیری و همکاران، ۱۴۰۰، منشی‌زاده و فلاحی، ۱۳۸۴) اشاره نمود.

تهیه ماتریس ارزیابی درونی و بیرونی

عوامل درونی و بیرونی دارای اهمیت و تأثیر یکسانی نیستند، بنابراین باید تمامی این عوامل مورد بررسی قرار گیرند و عوامل مهم و کلیدی شناسایی و در نهایت بر اساس اهمیت آن‌ها اولویت‌بندی شوند. از ماتریس عوامل درونی (IFE)^۳ و ارزیابی عوامل بیرونی (EFE)^۴ برای تحلیل عوامل راهبردی بهره گرفته می‌شود. در تهیه این ماتریس‌ها، عمدتاً نظرات و قضاوت‌های شخصی و دیدگاه‌های کارشناسان و ذینفعان مورد توجه قرار می‌گیرد (محرمنژاد، ۱۳۸۵). در ادامه، مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف به شرح مراحل زیر فهرست می‌شوند (حیدرزاده و دانه‌کار، ۱۳۹۴):

- ۱- در گام اول نقاط قوت و ضعف به عنوان عوامل درونی و نقاط فرصت و تهدیدها به عنوان عوامل بیرونی شناسایی می‌شوند.
- ۲- در گام دوم عوامل شناسایی شده در طیف لیکرت ۵ تایی امتیازدهی می‌شوند و ضریب اهمیتی برای هر یک اختصاص داده می‌شود. ضریب اهمیت بدست آمده نشان دهنده میزان موفقیت هر عامل می‌باشد که مجموع این ضرایب برای هر یک از عوامل درونی و بیرونی باید برابر با ۱ شود. در این راستا، جامعه آماری مورد پرسش، ۳۰ نفر بوده که این تعداد از پرسش‌نامه‌های تکمیل شده مطابق با جدول مورگان (Krejcie & Morgan, 1970) هماهنگ و متناسب است. پرسش‌شوندگان از بین اساتید دانشگاهی و همچنین کارشناسان سازمانی (سازمان حفاظت محیط زیست استان لرستان) و آشنا به منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه و همچنین با حداقل پنج سال سابقه فعالیت‌های علمی و پژوهشی در راستای مطالعه حاضر انتخاب گردید. از پرسش‌شوندگان خواسته شد تا با توجه به اهمیت عوامل درونی (قوت و ضعف) و بیرونی (فرصت و تهدید)، به هر یک امتیازی اختصاص دهند. همچنین، روایی پرسش‌نامه‌ها به روش صوری توسط ۳۰ نفر از مشارکت‌کنندگان (پرسش‌شوندگان) مورد بررسی قرار گرفت و پایایی آن نیز با آزمون-بازآزمون بر روی مشارکت‌کنندگان در تکمیل پرسش‌نامه‌ها انجام شد. شایان ذکر است که پرسش‌نامه‌ها بر اساس فهرست نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید شناسایی شده از اسناد و منابع مطالعاتی موجود و همچنین نظر متخصصان طراحی و در اختیار پرسش‌شوندگان قرار گرفت.
- ۳- در گام سوم با توجه به عمومی یا انحصاری بودن عوامل، به ترتیب رتبه ۱ و ۲ مثبت برای نقاط قوت و فرصت و رتبه ۱ و ۲ منفی برای نقاط ضعف و تهدید در نظر گرفته می‌شود.
- ۴- در گام آخر، ضریب اهمیت هر عامل در رتبه آن ضرب می‌شود و نمره هر عامل مشخص می‌شود. در ماتریس عوامل درونی و بیرونی، اگر جمع نمره نهایی هر عامل بیشتر باشد نشان‌دهنده اهمیت آن عامل (قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها) برای تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی است.

تعیین موقعیت راهبردی منطقه

برنامه‌ریزی راهبردی فرایند نظام‌مندی است که شامل بررسی‌های محیط درونی و بیرونی، تدوین راهبردها، ارزیابی و کنترل آن می‌باشد (مصلائی، ۱۳۸۶). براین اساس بر حسب وضعیت مورد مطالعه می‌توان چهار دسته راهبرد را که از نظر درجه کنشگری متفاوت هستند، تدوین نمود. باتوجه به این موضوع چارچوب تحلیلی ماتریس SWOT به تعیین موقعیت‌های راهبردی متفاوت شامل: ۱- راهبردهای توسعه‌ای (SO) که با بهره‌گیری از قوت‌ها، درصد بهره‌وری از فرصت‌ها است، ۲- راهبردهای تنوع (ST) که برای دوری از اثر تهدیدها، به بهره‌برداری بهتر از قوت‌ها توجه دارد، ۳- راهبردهای مشارکتی (WO) که تلاش دارد بهره‌تری از فرصت‌ها برای جبران ضعف‌ها را مورد توجه قرار دهد و ۴- راهبردهای تاب‌آوری (WT) تلاش به حفظ وضع موجود به سبب تسلط ضعف‌ها و تهدیدهای پیشرو دارند. موقعیت راهبردی و راهبردهای غالب از طریق تهیه ماتریس عوامل درونی - بیرونی (IE) تعیین می‌شود. این راهبردها شامل چهار گروه SO (هم‌افزایی قوت‌ها و فرصت‌ها)، WO (با استفاده از فرصت‌ها به جبران نقاط ضعف می‌پردازد)، ST (با استفاده از قوت‌ها اثر تهدیدها را کاهش می‌دهد) و WT (درک ضعف‌ها و تهدیدهای مهم برای حفظ وضع موجود) می‌شود. در این مرحله ضمن آنکه موقعیت غالب راهبردی منطقه برای هدف مورد نظر مشخص می‌شود، سهم راهبردهای دیگر نیز از طریق سطح اشغال نمودار راداری SWOT تعیین و متناسب با آن سایر راهبردها برای برنامه‌ریزی تدوین می‌شود.

تدوین و اولویت‌بندی راهبردها

تدوین راهبردها از طریق بارش فکری، بررسی‌های تحلیلی و با مداخله دادن عوامل راهبردی مهم (با نمره بیش از میانگین) و همچنین متناسب با تمامی موقعیت‌های راهبردی (WT, WO, ST, SO) صورت گرفت. در ادامه به اولویت‌بندی هر یک از راهبردها با توجه به نظر کارشناسان و متخصصان و استفاده از مدل وزن‌دهی ANP اقدام گردید. مدل ANP یکی از فرایندهای تصمیم‌گیری چندمعیاره است که در گروه مدل‌های جبرانی قرار دارد. مزیت اصلی این مدل سنجش شاخص‌های مختلف بر اساس روابط آن‌ها است و با توجه به پیچیدگی مسائل مختلف می‌تواند نتایج بهتری را به همراه داشته باشد (فرجی سبکبار و همکاران، ۱۳۸۹، سبحانی و اسماعیل‌زاده، ۱۴۰۰).

نتایج

تحلیل عوامل درونی و بیرونی

مطابق یافته‌های به‌دست‌آمده، در منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه، عوامل راهبردی مشتمل بر ۶ نقطه قوت، ۵ نقطه ضعف، ۵ نقطه فرصت و ۵ نقطه تهدید به شرح جدول ۱ است.

جدول ۱. ماتریسی از عوامل درونی و بیرونی در منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه

عوامل درونی
قوت‌ها (S)
S ₁ : برخورداری از زیستگاه بکر و دست‌نخورده
S ₂ : برخورداری از تنوع زیستی بالا و ذخایر ارزشمند ژنتیکی
S ₃ : فراوانی جاذبه‌های طبیعت‌گردی در منطقه (مناظر کوهستانی، دره‌ها، آبشارها و چشمه‌های متعدد)
S ₄ : فراوانی منابع آبی در منطقه از جمله چشمه‌ها، رودخانه‌ها و دریاچه زیبای "گهر"
S ₅ : برخورداری از پتانسیل حفاظتی در حفظ منابع طبیعی به‌عنوان یک منطقه حفاظت‌شده
S ₆ : اقلیمی مطلوب و متأثر از شرایط آب‌وهوای کوهستانی
ضعف‌ها (W)
W ₁ : فقدان زیرساخت‌ها و خدمات گردشگری
W ₂ : رشد انواع آلودگی‌های محیطی به دلیل فعالیت‌های بی‌رویه گردشگران در منطقه
W ₃ : ناکافی بودن تعداد نیروی انسانی جهت کنترل و نظارت بر فعالیت‌های گردشگری
W ₄ : نظارت ناکافی و مدیریتی ضعیف بر توسعه ساخت‌وسازها و فعالیت‌های انسانی
W ₅ : ناکارآمدی قوانین و مقررات در حفاظت از محیط‌زیست منطقه
عوامل بیرونی
فرصت‌ها (O)
O ₁ : امکان توسعه فعالیت‌های طبیعت‌گردی در منطقه به دلیل پتانسیل بالای گردشگری و جاذبه‌های فراوان
O ₂ : توانمندسازی منطقه برای ارائه خدمات و تسهیلات گردشگری
O ₃ : امکان توسعه فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی
O ₄ : امکان نظارت و کنترل بیشتر در منطقه از طریق افزایش تعداد محیط‌بانان و توسعه پاسگاه‌های محیط‌بانی
O ₅ : امکان تدوین برنامه‌ریزی صحیح و مدیریتی یکپارچه در راستای کنترل فعالیت‌های کشاورزی و دامداری در منطقه
تهدیدها (T)
T ₁ : شکار و صید غیرمجاز
T ₂ : تصرفات و افزایش تغییرات کاربری اراضی در منطقه
T ₃ : تخریب مراتع و ازبین‌رفتن پوشش گیاهی منطقه به دلیل فعالیت‌های کشاورزی و دامداری
T ₄ : تهدید امنیت زیستگاه در اثر توسعه گردشگری بی‌رویه
T ₅ : تنش‌های آلودگی ناشی از فعالیت‌های گردشگری

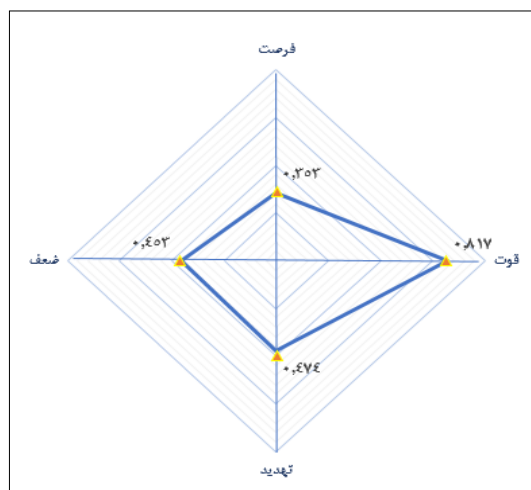
وزن‌دهی به عوامل درونی و بیرونی

در این مطالعه به‌منظور وزن‌دهی به عوامل درونی و بیرونی ابتدا به هر یک از عوامل با توجه به نظرهای کارشناسان و

متخصصان وزنی اختصاص یافت، سپس عوامل وزن‌دهی شده به ترتیب در رتبه عددی ۱ و ۲ مثبت و منفی ضرب شده و نمره نهایی حاصل شد (جدول ۲). مطابق نتایج، در محدوده مورد مطالعه جمع نقاط قوت با نمره ۰/۸۱۷ در برابر نقاط ضعف با نمره ۰/۴۵۳- و فرصت‌ها با نمره ۰/۳۵۳ در برابر تهدیدها با نمره ۰/۴۷۴- قرار گرفته‌اند. از این‌رو نتایج حاکی از آن است که در منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه از بین عوامل درونی و بیرونی، نقاط قوت با جمع ۰/۸۱۷ از بالاترین نمره برخوردار است. همچنین مجموع نقاط قوت و ضعف‌ها (با نمره ۰/۳۶۴) دارای امتیاز بیشتری نسبت به نقاط فرصت و تهدید (با نمره ۰/۱۲۱- می‌باشند. در شکل ۲، وزن هر یک از معیارهای درونی و بیرونی بر روی نمودار نمایش داده شده است.

جدول ۲. ماتریس وزن‌دهی به عوامل درونی و بیرونی در محدوده مورد مطالعه

عوامل بیرونی				عوامل درونی			
وزن نهایی	رتبه (۱ و ۲)	وزن فرصت‌ها	فرصت‌ها (O)	وزن نهایی	رتبه (۱ و ۲)	وزن قوت‌ها	قوت‌ها (S)
۰/۰۹۷	۱	۰/۰۹۷	O ₁	۰/۰۹۳	۱	۰/۰۹۳	S ₁
۰/۰۹۶	۱	۰/۰۹۶	O ₂	۰/۰۹۸	۱	۰/۰۹۸	S ₂
۰/۰۹۴	۱	۰/۰۹۴	O ₃	۰/۱۷۰	۲	۰/۰۸۵	S ₃
۰/۰۹۸	۱	۰/۰۹۸	O ₄	۰/۱۷۶	۲	۰/۰۸۸	S ₄
۰/۰۹۰	۱	۰/۰۹۰	O ₅	۰/۱۹۴	۲	۰/۰۹۷	S ₅
				۰/۰۸۶	۱	۰/۰۸۶	S ₆
جمع فرصت‌ها			۰/۸۱۷	جمع قوت‌ها			۰/۳۵۳
میانگین فرصت‌ها			۰/۱۳۶	میانگین قوت‌ها			۰/۰۷۱
عوامل بیرونی				عوامل درونی			
وزن نهایی	رتبه (۱ و ۲)	وزن تهدیدها	تهدیدها (T)	وزن نهایی	رتبه (۱ و ۲)	وزن ضعف‌ها	ضعف‌ها (W)
-۰/۰۹۷	-۱	۰/۰۹۷	T ₁	-۰/۰۸۸	-۱	۰/۰۸۸	W ₁
-۰/۰۹۶	-۱	۰/۰۹۶	T ₂	-۰/۰۸۶	-۱	۰/۰۸۶	W ₂
-۰/۰۹۲	-۱	۰/۰۹۲	T ₃	-۰/۰۹۶	-۱	۰/۰۹۶	W ₃
-۰/۰۹۴	-۱	۰/۰۹۴	T ₄	-۰/۰۹۰	-۱	۰/۰۹۰	W ₄
-۰/۰۹۵	-۱	۰/۰۹۵	T ₅	-۰/۰۹۳	-۱	۰/۰۹۳	W ₅
جمع تهدیدها			-۰/۴۵۳	جمع ضعف‌ها			-۰/۴۷۴
میانگین تهدیدها			-۰/۰۹۱	میانگین ضعف‌ها			-۰/۰۹۵
مجموع عوامل بیرونی			۰/۳۶۴	مجموع عوامل درونی			-۰/۱۲۱
میانگین عوامل بیرونی			۰/۰۴۶	میانگین عوامل درونی			-۰/۰۲۴

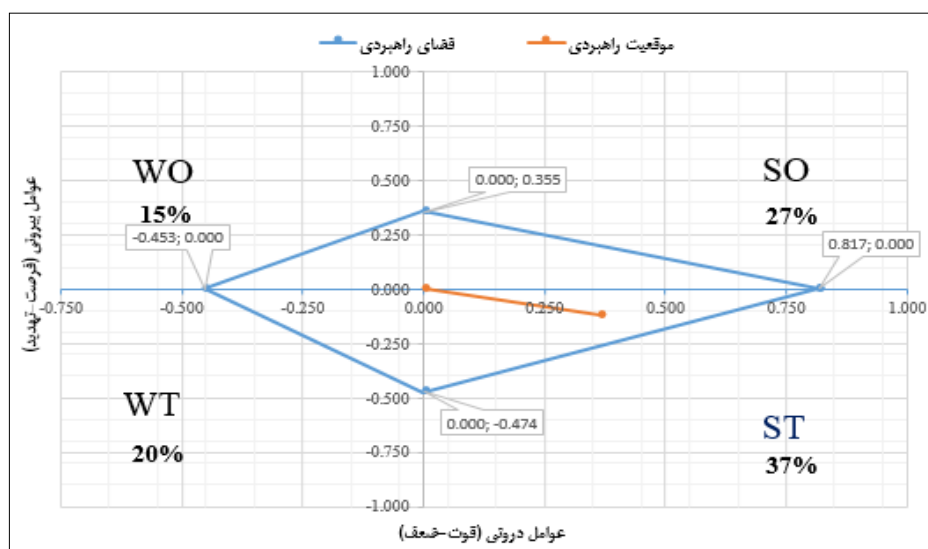
شکل ۲. موقعیت وزنی عوامل درونی و بیرونی

نسبت راهبردها در حوزه‌های راهبردی

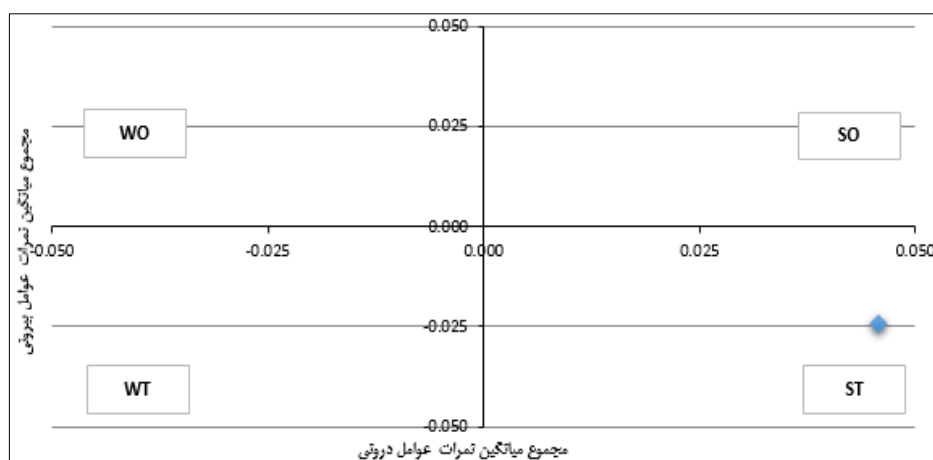
باتوجه به نتایج به‌دست‌آمده، نسبت راهبردها در هر یک از حوزه‌های راهبردی شامل ۳۷ درصد راهبرد ارتقاء عملکرد (ST)، ۲۷ درصد راهبرد توسعه همه‌جانبه (SO)، ۲۰ درصد راهبرد حفظ وضع موجود (WT) و در نهایت ۱۵ درصد راهبرد توسعه مشارکتی و توانمندسازی (WO) می‌باشد (جدول ۳ و شکل ۳). از این‌رو، موقعیت راهبردی منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه با توجه به درصد اختصاص یافته به هر یک از راهبردها، معادل با راهبرد "ST" است (شکل ۴). در این راستا برنامه‌ریزان و مدیران باید به کنترل تهدیدها در این منطقه بپردازند.

جدول ۳. نسبت راهبردها در هر یک از حوزه‌های راهبردی

تهدیدها (T)	فرصت‌ها (O)	ضعف‌ها (W)	قوت‌ها (S)
۰/۴۷۴	۰/۳۵۳	۰/۴۵۳	۰/۸۱۷
راهبردها			
WT	WO	ST	SO
%۲۰	%۱۵	%۳۷	%۲۷

شکل ۳. موقعیت نسبت راهبردها در هر یک از حوزه‌های راهبردی

شکل ۴. موقعیت راهبردی در منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه

تعیین راهبردهای مدیریتی در منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه

در ادامه با مشخص شدن موقعیت راهبردی در این منطقه، به تهیه ماتریسی از راهبردها در حوزه‌های اقتصادی، آموزش و

پژوهش، پایش و حفاظت محیطی و زیرساختی به شرح جدول ۴ پرداخته شد. راهبردهای ارائه شده در این جدول، در راستای توسعه همه‌جانبه (SO)، توسعه مشارکتی و توانمندسازی (WO)، ارتقای عملکرد (ST) و حفظ وضع موجود (WT) می‌باشد.

جدول ۴. ماتریسی از راهبردهای مدیریتی در منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه

عوامل دخیل در تدوین راهبرد	راهبرد توسعه همه‌جانبه (SO)	موقعیت راهبردی	زیر حوزه راهبردی	حوزه راهبردی
S1, S3, S4, S6 O1, O2	توسعه فعالیت‌های گردشگری پایدار در منطقه	SO1	فعالیت‌های گردشگری	اقتصادی
S1, O3	توسعه فعالیت‌های آموزشی و تحقیقاتی در منطقه	SO2	فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی	آموزش و پژوهش
S2, S5, O4	افزایش تعداد محیط‌بانان و نظارت بر فعالیت‌های انسانی	SO3	حفاظت گونه و اکوسیستم	پایش و حفاظت محیطی
S1, S3, S4, S6 O2	توسعه تسهیلات گردشگری در منطقه	SO4	خدمات گردشگری	زیرساختی
توسعه مشارکتی و توانمندسازی (WO)				
W1, O2	توانمندسازی منطقه برای ارائه خدمات گردشگری و طبیعت‌گردی	WO1	فعالیت‌های گردشگری	اقتصادی
W5, O3	قابلیت توسعه فعالیت‌های آموزشی و پژوهش‌محور	WO2	فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی	آموزش و پژوهش
W4, O5	تدوین برنامه‌ریزی صحیح و مدیریتی یکپارچه	WO3	حفاظت گونه و اکوسیستم	پایش و حفاظت محیطی
ارتقای عملکرد (ST)				
S5, T1	نظارت بر شکار و صید غیرمجاز	ST1	حفاظت گونه و اکوسیستم	پایش و حفاظت محیطی
S5, T2	مدیریت و کنترل فعالیت‌های انسانی و تغییرات کاربری اراضی	ST2		
S5, T4	مدیریت توسعه فعالیت‌های گردشگری در منطقه	ST3		
حفظ وضع موجود (WT)				
W3, W4, T1, T2, T3	حفظ منابع موجود و پایش بر میزان بهره‌وری	WT1	حفاظت گونه و اکوسیستم	پایش و حفاظت محیطی
W3, W4, T4	حفظ امنیت زیستگاه و گونه‌ها در منطقه	WT2		
W4, T1	حفاظت از تنوع زیستی و منابع اکولوژیک منطقه	WT3	پایداری محیط	مدیریت یکپارچه محیط‌زیست

اولویت‌بندی راهبردها

در مطالعه حاضر به‌منظور اولویت‌بندی راهبردها و سیاست‌های تدوین شده در مدیریت منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه به وزن‌دهی راهبردها با استفاده از مدل ANP و نظر کارشناسان و متخصصان پرداخته شد (جدول ۵). همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد در بین راهبردهای حوزه SO، افزایش تعداد محیط‌بانان و نظارت بر فعالیت‌های انسانی با مقدار ۰/۱۸۷ دارای بیشترین وزن و اولویت، و همچنین توسعه تسهیلات گردشگری در منطقه با مقدار ۰/۱۲۵ دارای کمترین وزن و اولویت می‌باشد. در حوزه WO نیز، به ترتیب تدوین برنامه‌ریزی صحیح و مدیریتی یکپارچه با وزن ۰/۱۸۴ و توانمندسازی منطقه برای ارائه خدمات گردشگری و طبیعت‌گردی با وزن ۰/۱۴۱ بیشترین و کمترین اولویت را به خود اختصاص داده‌اند. مطابق نتایج، در حوزه ST، نظارت بر شکار و صید غیرمجاز با وزن ۰/۱۹۲ و مدیریت توسعه فعالیت‌های گردشگری در منطقه با وزن ۰/۱۴۸ از بیشترین و کمترین اولویت برخوردار است. در نهایت در حوزه WT، بالاترین اولویت مربوط به حفاظت از تنوع زیستی و منابع اکولوژیک منطقه با وزن ۰/۱۸۶ و کمترین اولویت مربوط به حفظ منابع موجود و پایش بر میزان بهره‌وری با

وزن ۰/۱۵۴ می‌باشد.

جدول ۵. وزن دهی و اولویت‌بندی راهبردهای مدیریتی در منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه

اولویت	وزن	WT	اولویت	وزن	ST	اولویت	وزن	WO	اولویت	وزن	SO
۳	۰/۱۵۴	WT1	۱	۰/۱۹۲	ST1	۳	۰/۱۴۱	WO1	۳	۰/۱۶۶	SO1
۲	۰/۱۷۲	WT2	۲	۰/۱۸۷	ST2	۲	۰/۱۷۵	WO2	۲	۰/۱۷۴	SO2
۱	۰/۱۸۶	WT3	۳	۰/۱۴۸	ST3	۱	۰/۱۸۴	WO3	۱	۰/۱۸۷	SO3
									۴	۰/۱۲۵	SO4

ارائه راهبردهای برتر

در منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه مطابق نتایج ماتریس وزن دهی شده (جدول ۵)، می‌توان به راهبردهای برتر و سیاست‌های منطقه‌ای به شرح زیر اشاره کرد:

- راهبردهای توسعه همه‌جانبه (SO): افزایش تعداد محیط‌بانان و نظارت بر فعالیت‌های انسانی
- راهبردهای توسعه مشارکتی و توانمندسازی (WO): تدوین برنامه‌ریزی صحیح و مدیریتی یکپارچه
- راهبردهای ارتقای عملکرد (ST): نظارت بر شکار و صید غیرمجاز
- راهبردهای حفظ وضع موجود (WT): حفاظت از تنوع زیستی و منابع اکولوژیک منطقه

بحث

منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه علی‌رغم غنای زیستی و جاذبه‌های طبیعی فراوان با تهدیدهای متعددی روبه‌رو است. بدین ترتیب برنامه‌ریزی برای توسعه فعالیت‌های انسانی باید به گونه‌ای صورت گیرد که کمترین آسیب را برای زیستگاه و گونه‌های زیستی آن به دنبال داشته باشد. از این رو، در مطالعه حاضر به برنامه‌ریزی راهبردی و شناسایی راهبردهای برتر در منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه با هدف تحقق مدیریتی یکپارچه و برنامه‌ریزی صحیح در حفظ غنای زیستی این منطقه پرداخته شد. مطابق نتایج، در محدوده مورد مطالعه جمع نقاط قوت با نمره ۰/۸۱۷ در برابر نقاط ضعف با نمره ۰/۴۵۳- و فرصت‌ها با نمره ۰/۳۵۳ در برابر تهدیدها با نمره ۰/۴۷۴- قرار گرفته‌اند. از این رو نتایج حاکی از آن است که در منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه از بین عوامل درونی و بیرونی، نقاط قوت با جمع ۰/۸۱۷ از بالاترین نمره برخوردار است. همچنین مجموع نقاط قوت و ضعفها (با نمره ۰/۳۶۴) دارای امتیاز بیشتری نسبت به نقاط فرصت و تهدید (با نمره ۰/۱۲۱-) می‌باشند. از دلایل آن می‌توان به رشد جمعیت و توسعه فعالیت‌های بی‌رویه در اطراف این منطقه اشاره نمود. در این راستا، نتایج مطالعه اسدالهی و بیرانوند (۱۴۰۳) نشان داد که منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه از پتانسیل و تنوع زیستی قابل ملاحظه‌ای برخوردار است اما در طی دهه‌های اخیر تحت تأثیر تهدیدهای ناشی از فعالیت‌های انسانی هم‌چون شکار و صید غیرمجاز، فعالیت‌های کشاورزی و دامداری و تخریب پوشش گیاهی قرار گرفته است. این واقعیت که فرصت‌ها بر تهدیدها غلبه دارند، پتانسیل استفاده نشده عوامل بیرونی مانند همکاری منطقه‌ای، همکاری علمی و اصلاح سیاست‌ها را برجسته می‌کند. به عنوان مثال، فرصت‌هایی برای تأمین بودجه احیاء، ابتکارات حفاظت فرامرزی و طرح‌های صدور گواهینامه محیط‌زیستی برای توسعه پایدار فعالیت‌های انسانی می‌تواند در صورت ادغام مؤثر در سیاست‌های ملی و منطقه‌ای، به کاهش نقاط ضعف محلی کمک کند.

باتوجه به نتایج به‌دست‌آمده، نسبت راهبردها در هر یک از حوزه‌های راهبردی شامل ۳۷ درصد راهبرد ارتقاء عملکرد (ST)، ۲۷ درصد راهبرد توسعه همه‌جانبه (SO)، ۲۰ درصد راهبرد حفظ وضع موجود (WT) و در نهایت ۱۵ درصد راهبرد توسعه مشارکتی و توانمندسازی (WO) می‌باشد. از این رو، موقعیت راهبردی منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه با توجه به درصد اختصاص یافته به هر یک از راهبردها، معادل با راهبرد "ST" است. در این راستا برنامه‌ریزان و مدیران باید به کنترل تهدیدها و حفظ نقاط قوت در این منطقه بپردازند؛ بنابراین این منطقه مستلزم بازنگری مدیریتی و بازبینی منطقه‌بندی می‌باشد تا با اعمال حفاظت بر مناطق حیاتی، به حفظ نقاط قوت و ارتقاء فرصت‌ها اقدام شود. دانه‌کار و همکاران (۱۴۰۳)، نیز بیان کردند که هر گونه توسعه فعالیت‌های انسانی در مناطق تحت حفاظت باید در چارچوب طرح‌های مدیریتی و منطقه‌بندی در این

مناطق صورت گیرد.

همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد در بین راهبردهای حوزه SO، افزایش تعداد محیط‌بانان و نظارت بر فعالیت‌های انسانی با مقدار ۰/۱۸۷ دارای بیشترین وزن و اولویت، و همچنین توسعه تسهیلات گردشگری در منطقه با مقدار ۰/۱۲۵ دارای کمترین وزن و اولویت می‌باشد. سبحانی و همکاران (۲۰۲۲) نیز بیان کردند که عمده‌ترین ضعف در نظارت و کنترل بر مناطق تحت حفاظت، ناکافی بودن تعداد محیط‌بانان و تجهیزات حفاظتی در این مناطق می‌باشد (Sobhani et al., 2022). در بین راهبردهای حوزه WO نیز به ترتیب تدوین برنامه‌ریزی صحیح و مدیریتی یکپارچه با وزن ۰/۱۸۴ و توانمندسازی منطقه برای ارائه خدمات گردشگری و طبیعت‌گردی با وزن ۰/۱۴۱ بیشترین و کمترین اولویت را به خود اختصاص داده‌اند. مدیریت یکپارچه و برنامه‌ریزی منسجم در مناطق تحت حفاظت، بستری را برای کنترل و حفاظت بیشتر در این مناطق فراهم می‌سازد و می‌تواند فشار و تهدیدات ناشی از فعالیت‌های انسانی در این مناطق را کاهش دهد (Jiang & Jiang, 2023). مطابق نتایج، در حوزه ST، نظارت بر شکار و صید غیرمجاز با وزن ۰/۱۹۲ و مدیریت توسعه فعالیت‌های گردشگری در منطقه با وزن ۰/۱۴۸ از بیشترین و کمترین اولویت برخوردار است. بررسی‌های صورت‌گرفته از سازمان حفاظت محیط‌زیست استان لرستان (۱۴۰۳)، حاکی از آن است که شکار و صید غیرمجاز یکی از عمده‌ترین تهدیدهای زیستگاه جانوری در این منطقه می‌باشد که باید مورد توجه مسئولان و مدیران قرار گیرد. در نهایت در حوزه WT، بالاترین اولویت مربوط به حفاظت از تنوع زیستی و منابع اکولوژیک با وزن ۰/۱۸۶ و کمترین اولویت مربوط به حفظ منابع موجود و پایش بر میزان بهره‌وری با وزن ۰/۱۵۴ می‌باشد.

نتیجه‌گیری

مطابق نتایج به‌دست‌آمده، راهبردهای مدیریتی برتر در این منطقه شامل افزایش تعداد محیط‌بانان و نظارت بر فعالیت‌های انسانی، تدوین برنامه‌ریزی صحیح و مدیریتی یکپارچه، نظارت بر شکار و صید غیرمجاز و حفاظت از تنوع زیستی و منابع اکولوژیک می‌باشد. بدین ترتیب راهبردهای ارائه شده در این مطالعه، می‌تواند برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیران را در دستیابی به مدیریتی یکپارچه و تدوین الگوهای توسعه‌ای در منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه بر اساس طرح‌های مدیریتی و منطقه‌بندی و همچنین نظارت مستمر و کنترل بر فعالیت‌های انسانی در مناطق حساس کمک نماید.

منابع

- اسداللهی، زهرا؛ بیرانوند، زیبا (۱۴۰۳). ارزیابی و مقایسه فشارها و تهدیدات مناطق حفاظت‌شده کوهستانی استان لرستان. *مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی*، ۱(۱۷)، ۱۵۳-۱۶۸. <https://doi.org/10.22034/gsma.2024.714360>
- اشک تراب، ناهید؛ نعمت‌الهی، زهرا؛ چابکرو، غلامرضا (۱۳۹۹). بررسی راهبردهای توسعه بورس کالای کشاورزی در استان فارس: تلفیق روش SWOT با تحلیل سلسله مراتبی. *تحقیقات اقتصاد کشاورزی*، ۱۲(۴۵)، ۶۹-۹۰. <https://doi.org/20.1001.1.20086407.1399.12.45.4.4>
- جعفری، شیرکو؛ ساکیه، یوسف؛ دژکام، صادق؛ علویان پطرودی، سمیه السادات؛ یعقوب‌زاده، مریم؛ دانه‌کار، افشین (۱۳۹۲). تدوین راهبردهای مدیریتی حفاظت از تالاب میانکاله با استفاده از تجزیه و تحلیل SWOT اکویولوژی تالاب، ۵(۱۶)، ۵-۱۸. <http://jweb.hvaz.iau.ir/article-1-53-fa.html>
- جهانی شکیب، فاطمه؛ دانه‌کار، افشین؛ عالی‌پور، مهدی؛ یوسفی، الهام (۱۳۹۴). برنامه‌ریزی استراتژیک آموزشی گروه محیط زیست دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تهران. *محیط زیست طبیعی، منابع طبیعی ایران*، ۶۸(۲)، ۲۰۱-۲۱۲. <https://doi.org/10.22059/JNE.2015.54948>
- حیدرزاده، حمیده؛ دانه‌کار، افشین (۱۳۹۴). تدوین راهبردهای مدیریتی فضای سبز منطقه ۲ شهر کرج. *پژوهش‌های محیط‌زیست*، ۱۱(۱۱)، ۱۵۹-۱۷۲. <https://doi.org/20.1001.1.20089597.1395.6.12.14.4>
- خیری، ابراهیم؛ مروتی، مریم؛ نشاط، اکرم؛ سیاحتی، غلامرضا (۱۴۰۰). تعیین پتانسیل‌ها و تدوین برنامه استراتژیک توسعه گردشگری با استفاده از رویکرد تلفیقی تحلیل SWOT و AHP (منطقه مورد مطالعه: منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه). *علوم و تکنولوژی محیط زیست*، ۲۳(۱)، ۱-۱۶. <https://doi.org/10.30495/jest.2020.25382.3430>
- دانه‌کار، افشین؛ سبحانی، پروانه؛ البرزی منش، میترا؛ قلیچی‌پور، زهرا (۱۴۰۳). زون بندی پارک ملی گلستان با استفاده از روش‌های

- https://doi.org/10.22059/JTCP.2024.380565.670464.۱۸۵-۱۶۱، (۱)۱۶، *آمایش سرزمین*، ۱۶ (۱)، ۱۶۱-۱۸۵.
- سازمان حفاظت محیط زیست استان لرستان (۱۴۰۳). گزارش سالانه منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه. ۱۷۰-۱. <https://lorestan.oe.ir>.
- سبحانی، پروانه؛ اسماعیل‌زاده، حسن (۱۴۰۰). ارزیابی اثرات محیط‌زیستی توسعه بر جغرافیای منطقه شکار ممنوع الوند با ارایه راهبردهای بهینه. پژوهش‌های محیط‌زیست، ۱۲ (۲۴)، ۵۳-۶۶. <https://doi.org/10.1001.1.20089597.1400.12.24.5.7>.
- سبحانی، پروانه؛ دانه‌کار، افشین (۱۴۰۳). برنامه‌ریزی راهبردی و اولویت‌بندی راهبردهای توسعه طبیعت‌گردی پایدار در جنگل‌های مانگرو خمیر و قشم. مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی، ۵ (۲)، ۸۵-۱۰۴. <https://doi.org/10.22124/GSCAJ.2024.25389.1264>.
- سبحانی، پروانه؛ لیریایی، لیلیا؛ سیاح‌نیا، رومینا (۱۴۰۰). شناسایی عوامل مؤثر در توسعه گردشگری پایدار و ارائه مدل راهبردی در مناطق ساحلی رامسر. آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، ۱۰ (۱)، ۱۷۵-۱۹۳. <https://doi.org/10.30473/EE.2021.57066>. 2307
- فرجی سبکبار، حسنعلی؛ سلمانی، محمد؛ فریدونی، فاطمه؛ کریم‌زاده، حسین؛ رحیمی، حسن (۱۳۸۹). مکان‌یابی محل دفن بهداشتی زباله روستایی با استفاده از مدل فرایند شبکه‌ای تحلیل (ANP): مطالعه موردی نواحی روستایی شهرستان قوچان. برنامه‌ریزی و آمایش فضا، ۱۴ (۶۵)، ۱۲۷-۱۴۹. https://hsm.spm.modares.ac.ir/article_14189.html.
- فرهادی‌نیا، محمدصادق؛ جوکار، هومن؛ دانه‌کار، افشین؛ جورابچیان، علیرضا (۱۳۹۴). مدیریت راهبردی یوزپلنگ آسیایی در ایران. پژوهش‌های محیط زیست، ۶ (۱۱)، ۱۸۱-۱۹۲. <https://doi.org/10.1001.1.20089597.1394.6.11.16.0.192-181>.
- لیریایی، لیلیا؛ اسماعیل‌زاده، حسن؛ سیاح‌نیا، رومینا (۱۴۰۳). حکمروایی خوب؛ ابزاری برای توسعه پایدار مناطق حفاظت‌شده (مطالعه موردی: منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه لرستان). پژوهش‌های محیط زیست، ۱۵ (۳۰)، ۲۴۹-۲۶۶. <https://doi.org/10.22034/eiap.2025.217511>
- محرم‌زاد، ناصر (۱۳۸۵). مدیریت و برنامه‌ریزی محیط زیست. نشر تهران، ۳۴۴-۱. <https://daybookshop.ir/fa/product/887/>.
- مرادی‌پور، فاطمه؛ یمانی، مجتبی؛ مرادی، انور (۱۴۰۲). ارزیابی ژئوبیودایورسیتی منطقه اشترانکوه بر اساس شاخص GBI. جغرافیا و پایداری محیط، ۱۳ (۱)، ۷۱-۸۹. <https://doi.org/10.22126/GES.2022.8136.2568.89-71>.
- مصلاهی، محمدرضا (۱۳۸۶). برنامه‌ریزی استراتژیک رهیافتی به سوی تعالی. نشریه مدیریت، ۳۹، ۳۹-۳۴. https://journals.tabrizu.ac.ir/article_4993_e5b6d6f56e24cc7e6cdca73b3473883c.
- منشی‌زاده، رحمت‌الله؛ فلاحی، حمید (۱۳۸۴). پهنه‌بندی توان اکوتوریسم در محدوده حفاظت‌شده اشترانکوه با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS). مطالعات مدیریت گردشگری، ۳ (۸)، ۹۰-۵۹. <https://doi.org/10.1001.1.23223294.1384.3>. 8.4.8

References

- Asadolahi, Z., & Beyranvand, Z. (2024). Assessment and comparison of pressures and threats of Lorestan province mountain-protected areas. *Geographical studies of mountain areas*, 1(17), 168-153. <https://doi.org/10.22034/gsm.a.2024.714360>, (In Persian).
- Ashktorab, N., Nematollahi, Z., & Chabokroo, G. R. (2020). Investigating the Development Strategies for Agricultural Commodity Stock in Fars Province: Integrating the SWOT Method with Analytic Hierarchy Process. *Agricultural Economics Research*, 12(45), 69-90. <https://doi.org/10.1001.1.20086407.1399.12.45.4.4>, (In Persian).
- Awewomom, J., Dzeble, F., Takyi, Y. D., Ashie, W. B., Ettey, E. N. Y. O., Afua, P. E., & Akoto, O. (2024). Addressing global environmental pollution using environmental control techniques: a focus on environmental policy and preventive environmental management. *Discover Environment*, 2(1), 1-8. <https://doi.org/10.1007/s44274-024-00033-5>
- Barreto, C. G., & Drummond, J. A. L. (2017). Strategic planning in Brazilian protected areas: Uses and adjustments. *Journal of Environmental Management*, 200, 79-87. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2017.05.064>
- Baskent, E. Z. (2023). Assessing and developing improvement strategies for the protected area management (PAM) planning process/effectiveness in Turkey. *Environmental Development*, 46, 100867. <https://doi.org/10.1016/j.envdev.2023.100867>
- Cvetkovic, M., Brankov, J., Ćurcic, N., Pavlovic, S., Dobricic, M., & Tretiakova, T. N. (2023). Protected natural areas and ecotourism—priority strategies for future development in selected serbian case studies. *Sustainability*, 15(21), 15621. <https://doi.org/10.3390/su152115621>

- Danehkar, A., Sobhani, P., Alborzimanesh, M., & Ghelichipour, Z. (2024). Zoning of Golestan national park using multi-criteria decision-making methods. *Town and Country Planning*, 16(1), 161-185. <https://doi.org/10.22059/JTCP.2024.380565.670464>. (In Persian).
- Department of the Environment of Lorestan Province (2024). Annual Report of Oshtorankoh Protected Area. 1-170. <https://lorestan.doe.ir>, (In Persian).
- Faraji, S. H., Salmani, M., Fereydouni, F., Karimzadeh, H., & Rahimi, H. (2010). Using analytic network process approach case study: the villages of Quchan county. *Spatial Planning and Planning*, 14(65), 127-149. https://hsmmp.modares.ac.ir/article_14189.html, (In Persian).
- Farhadineya, M. S., Jokar, H., Danehkar, A., & Jourabchiyan, A. (2016). Strategic Management of Asiatic Cheetah in Iran. *Environmental Researches*, 6(11), 131-181. <https://doi.org/20.1001.1.20089597.1394.6.11.16.0>, (In Persian).
- Gayo, L. (2025). A review of climate change, human population growth and poverty as potential drivers of human wildlife conflicts in Africa. *Discover Animals*, 2(1), 1-19. <https://doi.org/10.1007/s44338-025-00088-5>
- Heydarzadeh, H., & Danehkar, A. (2016). Green space management strategies in Karaj Region 2. *Environmental Researches*, 6(12), 159-172. <https://doi.org/20.1001.1.20089597.1395.6.12.14.4>, (In Persian).
- Jaafari, S., Sakieh, Y., Dejkam, S., Alavian Petrucci, S., Yaghubzadeh, M., & Danehkar, A. (2013). Developing of management strategies for conservation of Miankalehwetland by using SWOT analysis. *Wetland Ecobiology*, 5 (2), 5-18. <http://jweb.ahvaz.iau.ir/article-1-53-fa.html>, (In Persian).
- Jahani Shakib, F., Danehkar, A., Alipour, M., & Yousefi, E. (2015). Strategic educational planning for department of environment natural resources faculty, university of Tehran. *Journal of Natural Environment*, 68(2), 201-212. <https://doi.org/10.22059/JNE.2015.54948>, (In Persian).
- Jiang, W., & Jiang, S. (2023). Evolution of regulations controlling human pressure in protected areas of China. *Sustainability*, 15(5), 4469. <https://doi.org/10.3390/su15054469>
- Kheyri, E., Morovati, M., & Neshat, A. (2021). Identifying potentials and compiling a strategic tourism development plan using the integrated approach of SWOT and AHP analysis (Case study area: Oshtorankh protected area). *Environmental Science and Technology*, 23(1), 16-1. <https://sid.ir/paper/402612/fa>, (In Persian).
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970) Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610. <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1809246>
- Lidicker Jr, W. Z. (2020). A Scientist's Warning to humanity on human population growth. *Global Ecology and Conservation*, 24, e01232. <https://doi.org/10.1016/j.gecco.2020.e01232>
- Liriaei, L., Esmailzadeh, H., & Sayahnia, R. (2025). Good Governance; A Tool for Sustainable Development of Protected Areas Case Study: Oshtoran-kuh Lorestan Protected Area. *Environmental Researches*, 15(30), 249-266. <https://doi.org/10.22034/eiap.2025.217511>, (In Persian).
- Moharram Nejad, N. (2006). Environmental Management and Planning. *Tehran Publishing House*, 1-344. <https://daybookshop.ir/fa/product/887/>, (In Persian).
- Monshizadeh, R., & Falahi, H. (2005). Feasibility of Ecotourism Development at Oshtorankuh Protected Area. *Tourism Management Studies*, 3(8), 59-90. <https://doi.org/20.1001.1.23223294.1384.3.8.4.8>, (In Persian).
- Moradipour, F., Yamani, M., & Moradi, A. (2023). Geobiodiversity Assessment of Oshtorankuh Region Based on GBI Index. *Geography and Environmental Sustainability*, 13(1), 71-89. <https://doi.org/10.22126/GES.2022.8136.2568>, (In Persian).
- Mosalaei, M. R. (2007). Strategic Planning: An Approach to Excellence. *Management Journal*, 39, 34-39. https://journals.tabrizu.ac.ir/article_4993_e5b6d6f56e24cc7e6cdca73b3473883c, (In Persian).
- Putra, A. A., Hasibuan, H. S., Tambunan, R. P., & Lautetu, L. M. (2024). Integration of the Sustainable Development Goals into a Regional Development Plan in Indonesia. *Sustainability (2071-1050)*, 16(23). <https://doi.org/10.3390/su162310235>

- Sobhani, P., & Danekar, A. (2024). Strategic Planning and Prioritization of Sustainable Nature Tourism Development Strategies in Mangrove Forests of Khamir and Qeshm. *Geographical Studies of Coastal Areas Journal*, 5(2), 85-104. <https://doi.org/10.22124/GSCAJ.2024.25389.1264>, (In Persian).
- Sobhani, P., & Esmailzadeh, H. (2022). Environmental Impacts Assessment of Development on the Geography of Alvand No-Hunting Area by Providing Optimal Strategies. *Environmental Researches*, 12(24), 53-66. <https://doi.org/20.1001.1.20089597.1400.12.24.5.7>, (In Persian).
- Sobhani, P., Esmailzadeh, H., Sadeghi, S. M. M., & Marcu, M. V. (2022). Estimation of ecotourism carrying capacity for sustainable development of protected areas in Iran. *International journal of environmental research and public health*, 19(3), 1059. <https://doi.org/10.3390/ijerph19031059>
- Sobhani, P., Esmailzadeh, H., Wolf, I. D., Marcu, M. V., Luck, M., & Sadeghi, S. M. M. (2023). Strategies to manage ecotourism sustainably: Insights from a SWOT-ANP analysis and IUCN guidelines. *Sustainability*, 15(14), 11013. <https://doi.org/10.3390/su151411013>
- Sobhani, P., Liriyaei, L., & Sayahnia, R. (2021). Identifying the Affecting Factors in the Development of Sustainable Tourism and Presenting Strategic Model in the Coastal Areas of Ramsar. *Scientific Quarterly of Environmental Education and Sustainable Development*, 10(1), 175-193. <https://doi.org/10.30473/EE.2021.57066.2307>, (In Persian).
- Takashina, N. (2021). Long-term conservation effects of protected areas in stochastic population dynamics. *Frontiers in Ecology and Evolution*, 9, 672608. <https://doi.org/10.3389/fevo.2021.672608>
- Taufik, M. J., Martono, D. N., & Soelarno, S. W. (2021). SWOT Analysis in Determining Environmental Risk Management Strategy in Medium Scale Nickel Laterite Mining (Case Study in PT Rohul Energi Indonesia). In IOP Conference Series: *Earth and Environmental Science*, 940 (1), 012023. IOP Publishing. <https://iopublishing.org/contacts/>
- Thapa, K., King, D., Banhalmi-Zakar, Z., & Diedrich, A. (2022). Nature-based tourism in protected areas: a systematic review of socio-economic benefits and costs to local people. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 29(7), 625-640. <https://doi.org/10.1080/13504509.2022.2073616>
- Vimal, R., Navarro, L. M., Jones, Y., Wolf, F., Le Moguédec, G., & Réjou-Méchain, M. (2021). The global distribution of protected areas management strategies and their complementarity for biodiversity conservation. *Biological Conservation*, 256, 109014. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2021.109014>